

БЕЛАРУСКІЯ ОНІМЫ З ЛІНГВАКРАІНАЗНАЎЧАЙ СЕМАНТЫКАЙ І ІХ РЭПРЭЗЕНТАЦЫЯ Ў СЛОЎНІКАХ

Фралова Н.У.,

студэнтка 4 курса ВДУ імя П.М. Машэрава, г. Віцебск, Рэспубліка Беларусь
Навуковы кіраўнік – Семьянькова Г.К., канд. філал. навук, дацэнт

Адной з важных задач вывучэння мовы з'яўляецца фарміраванне ўяўлення пра мову як культурны феномен. Ажыццявіць гэтую задачу дапамагае лінгвакультуралагічны падыход, які звязаны з вывучэннем адзінак мовы праз прызму нацыянальнай і сусветнай культур.

У сучаснай беларускай мове існуе пласт лексічных адзінак, адметных сваёй нацыянальна-культурнай семантыкай. Іх лінгвакраіназнаўчае апісанне павінна праводзіцца ў межах лінгвакраіназнаўчых слоўнікаў. Адзін з такіх слоўнікаў ствараецца на кафедры беларускага мовазнаўства Віцебскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя П.М. Машэрава. Асобныя прыклады, сабраныя і прааналізаваныя аўтарам у гэтым артыкуле, плануецца ўключыць у названы вышэй слоўнік. Актуальнасць нашага даследавання заключаецца ў тым, што аналіз беларускіх онімаў з лінгвакраіназнаўчай семантыкай дазволіць выявіць іх ролю ў сучаснай беларускай мове.

Мэта артыкула – аналіз онімаў, якія функцыянуюць у сучаснай беларускай мове, вызначэнне іх лінгвакраіназнаўчай каштоўнасці.

Матэрыял і метады. Матэрыялам паслужыла картатэка, сабраная аўтарам з інтэрнэта. Метады даследавання – параўнальна-супастаўляльны і метады структура-семантычнага апісання.

Вынікі і іх абмеркаванне. Анамастычная лексіка складае дастаткова вялікі пласт любой мовы. Імёны з'яўляюцца важнай часткай культурнай спадчыны народа: яны ствараліся на працягу многіх гадоў, таму змяшчаюць у сабе інфармацыю пра матэрыяльную і духоўную культуру народа. У чалавека даўно з'явіўся інтарэс да гісторыі паходжання імён, але навуковы падыход пры іх разглядзе пачаў прымяняцца нядаўна – у другой палове XVIII ст. Беларускія анамастычныя даследаванні пачалі з'яўляцца ў XIX ст. і былі звязаны з дзейнасцю этнографу і фалькларыстаў, якія абмяжоўваліся прыватнымі назіраннямі. Навуковы характар анамастычных працы набылі ў другой палове XX ст. Мікалай Васільевіч Бірыла стварыў навуковую школу, пасля чаго пачалося вывучэнне ўласных асабовых імён, прозвішчаў людзей (антрапонімаў), назваў населеных пунктаў (айконімаў), назваў геаграфічных аб'ектаў (мікратапонімаў). Дзякуючы працам вучоных Інстытута мовазнаўства НАН Беларусі беларуская анамастыка ў XX ст. набыла высокі ўзровень развіцця. У сувязі з гэтым варта прыгадаць такія працы, як “Беларуская антрапанімія” (М.В. Бірыла), “Беларуская айканімія” і “Усходнеславянская айканімія апелятыўнага паходжання” (В.П. Лемцюгова), “Антрапанімія Гродзеншчыны і Брэстчыны XIV – XVIII стст.” / (Г.К. Усціновіч), калектыўныя падручнікі “Ономастика Беларусі. Антропонімія” [1], “Белорусская ономастика. Топонімія” [2], падрыхтаваныя пад навуковай рэдакцыяй Г.М. Мезенка, і іншыя. У названых вышэй працах паказана нацыянальная адметнасць беларускага анамастыкона.

Падчас вызначэння лінгвакраіназнаўчай каштоўнасці беларускіх онімаў намі былі прааналізаваны наступныя адзінкі: “Беларуськаліі”, “Беларусачка”, “Беларусьнафта”, Уладзімір Караткевіч, Напалеон Орда, Васіль Цяпінскі, Міхаіл Савіцкі, Леў Сапега, Усяслаў Чарадзей, Марк Шагал, Павел Сухі і інш. Звернемся да аднаго з прыкладаў.

Караткевіч Уладзімір з'яўляецца класікам беларускай літаратуры, празаікам, паэтам, публіцыстам, перакладчыкам, драматургам, кінасцэнарыстам. Ён нарадзіўся 26.11.1930 г. у горадзе Орша Віцебскай вобласці ў сям'і служачага.

Свае першыя вершы Уладзімір Караткевіч апублікаваў у 1951 г. у газеце “Ленінскі прызыў” Аршанскага раёна. У 1955 г. верш “Машэка” быў надрукаваны ў часопісе “Полымя”. Выйшлі зборнікі паэзіі “Матчына душа”, “Вячэрнія ветразі” (вершы і паэма), “Быў. Ёсць. Буду.” (вершы і паэмы), “Мая Іліяда”.

Уладзімір Караткевіч з'яўляецца аўтарам зборнікаў апавяданняў і аповесцей “Чазенія”, “Блакит і золата дня”, “Вока тайфуна”, “З вякоў мінулых”, рамана “Каласы пад сярпом тваім”, “Хрыстос прыямліўся ў Гародні”, “Нельга забыць” (“Леаніды не вернуцца да Зямлі”, “Чорны замак Альшанскі”, аповесці “У снягах драмае вясна” (1989). Выдаў для дзяцей “Казкі” і нарыс “Белавежская пушча”.

Уладзімір Караткевіч – аўтар п'ес “Званы Віцебска” “Млын на Сініх Вірах” і інш. У 1988 г. аўтар выдаў зборнік п'ес “Старыя беларускія хронікі”.

Уладзімір Караткевіч напісаў сцэнарыі кароткаметражных фільмаў “Чырвоны агат”, “Сведкі вечнасці”, “Памяць каменя”, “Будзь шчаслівай, рака”, сцэнарыі фільмаў “Хрыстос прыямліўся ў Гародні”, “Дзікае паляванне караля Стаха”, “Чорны замак Альшанскі”. На радыё і тэлебачанні па яго творах пастаўлена шмат спектакляў, у Беларускім тэатры оперы і балета – опера “Сівая легенда” (кампазітар Д. Смольскі), аднайменная опера паводле аповесці “Дзікае паляванне караля Стаха” (кампазітар У. Солтан). Выступаў як публіцыст і крытык, працаваў у якасці перакладчыка.

Уладзімір Караткевіч з'яўляецца лаўрэатам Літаратурнай прэміі СП БССР імя Івана Мележа (1983) за раман “Нельга забыць” (“Леаніды не вернуцца да Зямлі”), Дзяржаўнай прэміі БССР імя Якуба Коласа (1984, пасмяротна) за раман “Чорны замак Альшанскі”. Узнагароджаны ордэнам Дружбы народаў. Памёр 25.07.1984 г. Пахаваны ў Мінску на Усходніх могілках [3].

Заклучэнне. Такім чынам, праведзенае намі даследаванне даказала, што беларускія онімы маюць вялікую лінгвакраіназнаўчую каштоўнасць. Улічваючы тое, што многія цікавяцца імёнамі, можна сцвярджаць, што рэпрэзентацыя гэтых адзінак у лінгвакраіназнаўчых слоўніках – штуршок да актывізацыі цікавасці людзей да вывучэння культуры народа. Лінгвакраіназнаўчыя слоўнікі беларускай мовы могуць быць карыснымі не толькі для замежных грамадзян, але і для тых, хто вывучае беларускую мову ва ўмовах руска-беларускага білінгвізму.

Паколькі беларуская мова з'яўляецца ў Рэспубліцы Беларусь дзяржаўнай, яе лінгвакраіназнаўчае вывучэнне набывае не толькі асаблівую дыдактычную і навуковую вартасць, але і сацыяльна-культурную значнасць, з'яўляецца адной з важных задач беларускага лінгвакраіназнаўства і павінна распрацоўвацца ў беларусістыцы на тэарэтычным і практычным узроўнях.

1. Ономастыка Беларусі. Антропонімія : учебник / А.М. Мезенко [и др.]. – Минск : РИВШ, 2017. – 398 с.
2. Белорусская ономастыка. Топонимия : учебник / А.М. Мезенко [и др.]; под ред. А.М. Мезенко. – Минск : РИВШ, 2018. – 320 с.
3. Сайт “Архівы Беларусі” [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу: <https://archives.gov.by/index.php?id=883847>. – Дата доступу: 01.02.2020.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ВИЗУАЛЬНЫХ ПРИЕМОВ В ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИИ (НА ПРИМЕРЕ РОМАНА ДЖЕЙН ОСТИН «МЭНСФИЛД-ПАРК»)

Ханис С.А.,

студентка 2 курса ВГУ имени П.М. Машерова, г. Витебск, Республика Беларусь

Научный руководитель – Сенькова О.Ф., ст. преп.

В современном мире количество поступающей каждый день информации неумолимо увеличивается, и не всегда человек в состоянии эту информацию обработать в надлежащем виде. Литература является важной частью любой учебной программы, однако не всякий школьник или студент может ознакомиться с литературным произведением целиком. Появляются ситуации, когда человек должен изучить текст и его основные проблемы в самые кратчайшие сроки. Как же следует поступить в такой ситуации? Актуальность выбранной темы состоит в том, что использование графиков (визуализации) способно значительно облегчить усвояемость материала, помочь школьникам, студентам и заинтересованным в литературе людям с пониманием основных идей произведения и его посылов.

Цель – изучить перспективность использования графиков при объяснении проблемного поля художественных произведений.

Материал и метод. Материалом исследования является роман Джейн Остин «Мэнсфилд-парк». Методы исследования – описательный, аналитический, контекстуальный и сравнительный.

Результаты и их обсуждение. В 20-м веке уже предпринимались попытки структурировать и проанализировать художественный текст через поиск основания структуры и обусловленных связей между компонентами текста. Благодаря различным подходам (к примеру, структурной антропологии К. Леви-Стросса или мифоритуального подхода Дж. Дж. Фрэзера) и, в особенности, аналитической психологии К. Г. Юнга, мы можем апеллировать понятиями архетипа. Архетип как литературная категория во многом облегчает задачу выявления отличительных черт персонажей, их взаимоотношений друг с другом и с какими-то общественными явлениями, однако затрагивает исключительно обобщенные факты без учета индивидуального, вложенного в характер самим автором. Феноменологическая эстетика Р. Ингардена направлена преимущественно на структурный анализ литературных текстов, выявление «слоевой» структуры и изучение системы «приёмов», которыми автор пользовался при написании своего произведения. Расслоение произведения и применение структурирования к тексту не является отрывом от привычного анализа через соотношение «содержание – форма», а, в свою очередь, конкретизирует внутреннее составляющее как содержания, так и формы. Несмотря на это, обхват произведения во всей его целостности все равно остается трудно достижимой задачей – тяжело охватить тему, характеры героев и сюжет так, чтобы все эти составляющие произведения были упомянуты и объяснены одновременно.

В связи с этим в современном литературоведении появляется новый способ подачи структуры текста – инфографика. Её особенностью является использование ассоциативно связанных с темой произведения графических объектов (рисунков, таблиц, схем), где каждый составитель выбирает сам, какой из представленных объектов подходит для исследуемой работы. Данная схема является наиболее оптимальным вариантом подачи информации для не ознакомленной с текстом аудитории, однако она, за неимением какой-либо внутренней, применимой ко всем произведениям структуры составления инфографиков, является трудно исполнимой в частных попытках её создания.

Схема использования графиков является универсальной при анализе разных текстов, поскольку,